

ROMA NAPLÓ

(2007. JÚNIUS – 2008. JÚNIUS) VII.

27.

Gergely Győző leveléből idézek először:

”Elfogult” véleményem szerint a cigánybűnözés a cigánykultúra része. Ez a baj. Mondják eufemisztikusan megélhetési bűnözésnek is. (...) Én a kényszer alkalmazásában és a szigorú büntetésben látom a megoldást; több évszázados negatív eredményű kísérletezések után.

Rendben van, jöjjön a kényszer. Gondolom, a kényszert csak büntelen jó magyarok alkalmazhatják.

Kivel tartóztassuk le őket? A rendőrökkel aligha, hiszen köztük ki tudná kiválogatni azt a néhány kivételt, aki mentes ennek a szervezetnek a történelmi korrupszójától. Aki nem fogadott el soha pénzcsekét. Nem hunyt szemet törvénytelenység fölött. Nem rúgott oda soha.

Ki ítéli el őket? Azok a bírók, akik a szocialista törvénytelenység védelmezőjeként kezdték a pályájukat, vagy azok, akik asszisztáltak az ország vagyonának eltüntetésénél, intézmények összeomlásánál, szervezetek, pártok, bünszövetkezetek ügyeinek elmismásolásánál? Aki tiszta maradt közülük, sose fogja bevallani.

Ki hozza meg a kényszerítő törvényeket? Ez a parlament, ahol lámpással is alig fog találni egy igaz embert, akinek nincs némi politikai hazugság, befolyással való ügyeskedés, könyvelői költségterítés, felelőtlen gazdálkodás, vétkes hallgatás a számláján. És ki igazolja majd mindezt, megkérné rá a papokat, áldják meg a fegyvereket, a bilincseket és a lágereket? Jó lesz ez így?

És ki fog majd állni a munkatáborok gépei mellett, hogy munkára kényszerítse

ritse a cigányokat? Közülünk toborzónak majd a felügyelők? Mi ütjük-vágjuk őket, hogy tanuljanak rendet, mi, akik hazugságban születtünk, és hagyjuk, hogy ellopják az orrunk előtt az országot, s csak azért nem szólunk, mert tele volt a mi kezünk is? Vagy olyan hülyék voltunk, hogy elhittünk mindent, amit mondtak?

Bizonyára vannak köztünk is tisztességesek, azok azonban sosem állnának be a másokat megítélők közé.

Vagy bűnöző cigányokkal nyúzat majd bűnöző cigányokat?

Vagy majd gyerekeink lesznek az igazak, és a Magyar Gárda fiataljaira vár a rendteremtés? Akiknek annyi kultúrájuk sincs, hogy ne adventre időzítsék honmentő masírozásukat. Akik még nem tettek semmit, de ezer ostobaságot igazoltak már, pusztán a létükkel.

Tisztelt uram! Az Ön sorai tökéletesen ellentétben állnak azzal, amit én írok, képviselek hétről hétre. Nem értem, miről akar meggyőzni. Hogy ne a saját szememnek higgyek, hanem az Ön tételeinek? Én látom, ismerem és becsülöm azokat a cigányokat, sokan vannak, akik dolgoznak, épp úgy, mint bárki más. Kemény munkával keresik meg a kenyerüket. Takarítónők, óvónők, tanárok, kőművesek, fuvarosok, zenészek, segédmunkások. Az Ön álláspontja szerint ők nem léteznek. Nem tudok önnek segíteni.

Ugyanakkor mégis megértem az aggodalmát, hisz emiatt írok itt hétről hétre, mert tudom, mert foglalkoztat, mert vívodom a magam aggodalmaival, és nem akarok félni: súlyos válságban van a magyar cigányság egyharmada. Megélhetését nem maga biztosítja, nincs munkája, tanulatlan, életkörülményei nyomorúságosak. Közülük sokan törvényen kívül érzik magukat, és eszerint cselekednek. És vannak olyanok is, nem kevesen, akik bűnözőként élnek.

Sajnos semmi más nem történt, mint ami a magyarok közt. A rendszerváltás után, mint egy győztes csata után, általános fosztogatás kezdődött, a gazdátlanul maradt közösségi tulajdon elrablása. Aki tehette, törvényt alkotott hozzá, hogy részesedjen belőle, aki tehette, kijátszotta a törvényt, hogy gyarapodjék, a többieknek a kis svindlik és a kis törvénytelenések maradtak. Azt mondja egy főorvos az Echo tévében Bayer Zsoltnak: 120 milliárd tűnt el az egészségügyből. Ellopták. Azt nem a cigányok lopták el. És tudjuk, ezer milliárdok tűntek el kézen-közön. Egész iparágak. Ebből a cigányoknak lényegében csak a hulladék juthatott. A visszaszítító, a kezét is bemocskoló lopás.

Ha az ő kultúrájuknak része a bűnözés, akkor sajnos a magunkéról sem mondhatunk mást. Pláne, ha hozzávesszük a virtust, amivel már a szocialista tulajdont is fosztogattuk lelkesen, ki úgy, hogy külön vadászterületet tartott fenn magának, ki úgy, hogy az állami autót használta magáncélra is, ki meg úgy, hogy vitte haza apránként a gyárat, nagyon leleményesek voltunk, higgye el.

Nem azt mondom, hogy mi is bűnözők vagyunk, ők is, hagyjuk egymást békén. Csak azt mondom, hogy talán mégsem állítható, hogy az életszínvonalában a fejlett világhoz tartozó magyar többség az áldozat, és a fejletlen világ szegényei szintjén élő cigányság a bűnös.

Még akkor sem, ha adatok bizonyítanak, hogy a szegény cigányok kevés-

bé törvényisztelők, mint a viszonylag jómódban élő magyarok. És persze a törvényszegésnek éppúgy van, alakul közösségi kultúrája, ha már a szegénység egész közösségeket tart fogva, mint ahogy igaz volt ez a magyar cselédségre is annak idején.

Nem volnék bűnpártoló, a legkevésbé sem, de éppen ezért nem vagyok az erőszak híve sem. Tudniillik az évszázados kísérletezgetés, melyre utal, nem filantróp történet, a mögött, amiből önnek elege van, mindig erőszakos, tekintélyelvű államok álltak. Legutóbb a szocializmus munkakényszere volt a stratégia. Nem utolsó sorban ennek a következményei miatt van a mai válság.

Benedekné Fekete Hajnalka gyógy-pedagógus – „terepmunkás” írta:

(...) Sok mindent felvet írásaiban, s néha úgy érzem, keserűbb a kép a kellelténél - bár... Nemrég a roma médiáról szólt, elemezve néhány portált is. Nos felhívnam figyelmét egyre, mely talán jobb az említettekénél: <http://www.c-press.hu>

Jómagam gyógypedagógus vagyok, évtizedek óta roma tanulók között dolgozom - megerősítve azt, hogy a speciális tagozatok tele vannak romákkal. Elgondolkodtatott, amit legutóbb megfogalmazott a tenni akarás kapcsán. Ha alaposabban szemügyre vesszük a jelenlegi szociális ellátó rendszert, szerintem tiszta a kép. Végy egy népcsoportot, amely gyakorlatilag nem használ jövő időt. Ahol a most és a lesz között alig van különbség. Tedd mellé a mai magyarországi ellátó rendszert. Évtizedek óta az egyetlen program, ami az alig iskolázott roma munkavállalót megérintheti, a Lépj egyet előre. (Ez sem hibátlan, de mennyire nem!) A többi - olyan jövőképet tételez, amit egyszerűen nem láthat a célzott réteg. Nem is kapcsolódott. A valahogy élésre, a megélésre bizony a mai ellátás elég - a mélyszegénység annak az, aki kívülről, fentről közelít. Aki ebben nő fel - annak csak hétköznap. A kilépés, ha tetszik kiemelkedés, azonban a legjobb

együttállás (személyiség, támogató közeget stb.) mellett is jószerencse függvénye. Vagyis pont annyi esélye van a kezét sem emelőnek, mint a mindent megmászónak... Miért izzadna?

Alighanem rosszul tettem, amikor a roma médiát egészében elmarasztaltam. Ezt akkor sem lett volna szabad így tennem, ha minden egyes konkrét roma fórumnak az elemzése negatív eredménnyel zárult volna. Hisz akkor biztosan nem a roma médiában van a hiba. De akkor persze valamelyest mentésemül szolgálna, hogy mégis, legalább alaposan vizsgálgódtam. A c-press, és a többi roma fórum is megérdemelné a folyamatos figyelmet, hiszen e nélkül a figyelem nélkül, hogy is láthatnák el jól a feladatukat.

Ami a szegény romák kilátásait illeti, fontos kérdést érint. Valóban abszurd, valóban tragédia, hogy a maga sorsát kezében tartó, a maga megélhetéséért dolgozni akaró szegények megerősítésére sosem jutott elég figyelem, pénz, jogszabály, mert mindig elfogyott a pénz és a jó szándék is a tehetetlenné, cselekvésképtelenné, önfeladóvá válók megmentésére. Mintha mindig csak az árvíz kárainak enyhítésére futná, gátépítésre soha. És épp azért, mert egyre nagyobb a kár.

Dr. Vajda Ferencné írta:

A GONDOLA lapján olvastam a ROMA NAPLÓ részleteit, időnként kicsit felületesen, mígnem a 18. rész már annyira megértintett, hogy nemcsak tanár férjemnek olvastam fel, hanem e-mail útján tovább küldtem ezt a kimásolt 18. részt családtagjaimnak, számtalan ismerősömnek is.

Hogy én mi egyebet tehetnék ezen kívül, ötnökös nagymamaként, nem tudom, de hogy sürgősen tenni kell mindnyájunknak, mindnyájunk érdekében, azt megértettem.

Nem hiszem, hogy Önnek ennél több volna a dolga, a valódi közös figyelem és jó szándék önmagában képes volna hegyeket mozgatni. Cigány ügyben azonban a legtöbbünknek megvan a maga lemeze, a politikusoknak, a kutatóknak és a polgároknak is, és a többség csak saját magát akarja hallgatni. Én azzal küszködöm, hogy figyeljünk egymásra, hogy a megértésre hangoljam a feleket. A kritika és a szembesülés válására.

Czapp Sándor beszámolóját idézem:

Magam is pedagógus vagyok, szaképző iskolában tanítok, ahol évről-évre

egyre több a cigány fiatal. Erre akár azt is mondhatná: milyen örömteli, egyre többen tanulnak, a következő generáció már képzettséggel rendelkező, a családját munkából eltartani tudó polgárrá válik. A dolog nem ilyen egyszerű!

Először is, az iskolakezdekör beiratkozott, és az első napon megjelenő tanulók a második-ötödik naptól nem látogatják az iskolát. Persze ez az osztályfőnöknek pluszmunkát jelent, hiszen kötelessége a gyermekjóléti intézményt és a lakhely szerinti illetékes jegyzői hivatalt értesíteni. Mi osztályonként tucatjával írjuk a feljelentéseket, miután a családdal nem tudjuk felvenni a kapcsolatot, mert a bediktált lakcím nem jó vagy nem aktuális. Mire a hivatal eljár (ez legalább kétszeri bejelentés írásban), eltelik legalább hat hét, a törvényekben előírt minden határidő lejárt. A 30 óra igazolatlan hiányzás rég 100, 120, de a tanköteles diák el nem tanácsolható, és nem is érdeke az iskolának, mert a létszám 25-50 % -os csökkenése az intézmény csődjét hozná. A jelentkező diákok előképzettsége nem éri el egy ötödikes általános iskolástól elvárható szintet. Persze mondhatnám: érthetetlen, miként kapott 8-os záró bizonyítványt, de nem mondanék igazat. Ezen a szinten is van legalább két-három megoldandó kérdés. Körülbelül október közepe-vege, mire a kirívóan aszociális fiatalokat „beilleszkedtetjük” a közösségbe, addig pedig az erre teljesen képtelen egyedek valamilyen módon „eltávolítódnak”. Persze itt nem egyszerű lógósokról van szó, hanem szigorúan a társas együttélés szabályait súlyosan sértő, szülővel (ilyen is van), pedagógussal, társakkal agresszív, erőszakos fiatalokról. A nevelői munka mellett az oktatói munka egy kissé lemarad, pedig amúgy sem tudunk kellő iramban haladni, mert az előírt kompetenciák teljesítéséhez a hiányokat pótolni kell, így olvasni, szöveget érteni, számolni tanulunk.

Az olvasás, szövegértés a másodikos, a számolás úgy negyedik szinten megy átlagban. Tehát valahol valakik már eddig valamit elhibáztak.

Tizedik osztály végére a választott szakma bemenő kompetenciáit kellene birtokolják. Például a szakmai idegen nyelvhez a nyelv alapjait. De hogyan tudok idegen nyelvet tanítani (nem írásbeliséget vagy nyelvtant, hanem beszélgetést), ha anyanyelven (mindegy, hogy cigány vagy magyar) sem tud ezer szót, kommunikációjukban ugyanazt a kéttucat kifejezést használják?

Házi feladatot nem készítenek, néhányan a szünet(ek)ben összehazudoznak valamit, a többség még azt sem. Magam könyvet nem használok a tárgyamhoz, az összes kívánságom

egy füzet, amibe azt az évi tíz oldalnyi szaktudást leíratom, hogy dolgozatíráskor legyen honnan puskázni, mert ezt is megengedem. A többség így is elégtelen dolgozatot ír, mert a leírt dolgot

- nem találja meg
- nem is keresi, mert a kérdéshez nem tudja társítani az autentikus választ (mikor megmutatom a saját füzetében az előző oldalon leírtakat, meglepődik: ez volt??)
- legtöbbször azonban nincsenek leírva sem a tudnivalók, hivatkozás: akkor én nem voltam itt...
- órára, csöngetésre beérni nem képesek, ezért a rendelkezésre álló kevéske idő is csonkolódik.

Néhány tipikus történet:

Legény a folyosó beugrójában láthatóan a leány akarata ellenére bizonyos aktust próbálna, ezért közbeszólók. Felháborodott válasz: a barátnőjével azt csinál, amit akar! És a lány nem tiltakozik, úgy érzem tényleg kár volt beleszólni.

Egyik tanítvánnyal egyezkedek: tanítson meg néhány kifejezést cigányul nekem, a másik tanítványom hisztérikusan közbevág, fenyegető, hogy képzeli ezt? Cigányul csak a cigányok beszélhetnek! Hát ki a rasszista?

Segíteni akarok bajbajutott tanítvánnyomnak. Beszélgetünk, mi lenne a megoldás? Próbálok rávenni, járjon iskolába, és a tanári kar segít behozni a szökésben töltött időt. A háttérrel kutatom, miért szökött meg. Kiderül (ő mondja): megismerkedett egy fiúval, aki Esztergomban lakik, végre szeretetet kap, ragaszkodik hozzá, de a fiú nem nézi jó szemmel, hogy tanul. Ő már 17 éves, és az oláh cigány hagyomány az, hogy gyerekeik legyenek, és ő a háztartást vezesse. Mondom: akkor a te gyerekeid sorsa is az lesz, mint a tied. Persze, mert a magyarok tönkreteszik, illetve már tönkretették a cigány hagyományokat!

Ez a nagyfokú ellenségesség, már-már utálat meglepett.

A szülőket nem lehet utolérni, nem hogy együttműködésre készíteni. Ebben a harcban egyetlen személy van, aki erőn felül megpróbál tenni valamit, mégpedig az oly sokszor megrótt, lenézett, leírt pedagógus, aki azért időnként szeretne sikerélményhez jutni, de ez egyre ritkább. Sőt! Tovább megyek. Sem a kormányzat, oktatási kabinet, sem a civil szervezetek nem akarnak segíteni a probléma megoldásában, sőt (ahogy ez a királyi 1. csatorna híradójában az elhíresült énekóra videó kapcsán kiderült), egyes értelmiségek, akik persze egyetlen percet nem töltöttek el a közoktatásnak ezen a szintjén,

és pedagógus diplomájuk is vagy nincs, vagy lejárt szavatosságú, továbbra is a pedagógust üttegelik verbálisan. Hát hogy van ez?

Miért nem találkozom egyetlen cigány pedagógussal a munkám során? Ide azokat értem, akik vállalják is a származásukat. Az az értelmiségi (van ilyen, mert én is jártam főiskolán, egyetemen is ilyen személyekkel), aki ki tud törni ebből a körből, úgy lerázza magáról a cigányságot mint kutya a vizet, elítéli a viselkedésüket, életvitelüket, ha teheti, és ha szerencsés módon nem viseli a rasszjegyeket, még azt is letagadja, hogy ismer cigányt. Kivétel persze ez alól néhány „hivatásos cigány”, de nekik gazdasági érdekük, hogy jól artikuláltan elnyomott kisebbségek legyenek.

Pedig ha a fejünket a homokba dugjuk, előbb-utóbb eszkalálódik a probléma, és aztán lehet sápitezni a szegregáción, meg a többség türelmetlenségén. Ha valahol, hát az iskolákban lehetne elkezdni a baj orvoslását, ha az iskolák megkapnák a kellő segítséget, és itt nem az aktív táblára gondolok, ami a legújabb csodaszer, magam 3 éve használom, de nem lettek a tanulóim lelkesebbek a tanulásban. Oda jutottunk, hogy ha azt akarom, hogy egyéni munkánál rend, nyugalom legyen, hát azzal fenyegetem meg az osztályt, hogy ha rendetlenkednek, tanulni fogunk. Van ennek valami diszkrét baja.

Az a pedagógus, akinek a tudása eladható a versenyszférában, elhagyja a pályát. Pedig ők a legjobbak! Én a versenyszférából érkeztem tanítani, mivel a háttérben stabil, eddig megengedhettem magamnak, hogy ilyen körülmények közt is pedagógus legyek, szeretek tanítani. De most olyan ajánlatot kaptam, amit nem lehet kihagyni. Ebben a tanévben annyit romlott a helyzet, hogy a nyári ajánlatokat még visszautasítottam, de most elhagyom a pályát, több lesz a küzdelem, de lesz sikerélmény, és több lesz a pénz!

Hosszan idéztem a levélből, már csak azért is, mert a benne foglalt élmény ilyen-olyan változatban tanárok sokaságát jellemzi. Bajt bajjal tetéznek, akik ezt a válságot nem veszik komolyan, és visszahárítják a tanárookra, mondván, mint legutóbb Mohácsi Viktória, hogy azonos minőségű oktatás kell a romáknak, és semmi más. Holott ez a tétel még az egy anyától született, azonos családban nevelődött gyerekekre sem érvényes. Ugyanarra a gyermekre sem érvényes ugyanaz holnap, mint tegnap. És már régen tudja a legtöbbre jutó pedagógiai program, hogy a cigányokat az iskolában is cigányoknak kell

elfogadni, másoknak, és akkor nekik is könnyebb lesz az iskolát elfogadni iskolának. De persze ez a történet is hihetetlen nehéz, tele buktatókkal.

A leírtakhoz nem is tudnék mit hozzátenni. Nem akarok a kritikusa sem lenni. Először is szeretném komolyan venni, szeretném, ha az efféle panaszt végre komolyan venné mindenki, aki olvassa, hallja. Igazgatók, elemzők, roma képviselők, szülők, kollégák, jogvédők. Utána jöhet majd a kritikai értelmezés. De ha komolyan vesszük, akkor a kritikai önértelmezés magától is adódna. Ahogy a mostani lekezelő viszony pedig heves öngigazolást ébreszt.

Vári Zolt festménye

„Azt nem tudom megmondani, hogy mikor alakult ki ez a stílusom. De azt tudom, hogy a festészet bennem Michelangelótól indult el. Nézi az ember, nézi a vonalait, végighúzza rajtuk a kezét, érinti a kezével, érinti a szemével: érezni kell mindenképpen. Mindez Berkeszen történt, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, nevelőotthonban, általános iskolás koromban. Sárosi Attila volt a tanárom, aki évekkal később el is jött egy kiállításomra Tiszaújvárosba, ahova középiskolába jártam. Tanárain, Orosz Gyuláné és Csaba Károlyné sokat segítettek. Vissza szoktam járni Tiszaújvárosba kiállítani, jövőre ismét szeretnék.”

Gyöngyösi Anikó beszélgetéséből (Amaro Drom 1999. január)

28.

A naplóhoz érkezett eddigi levelek szerint: roma-magyar párbeszéd egyelőre nem létezik. Senkitől nem kaptam még levelet, aki romának mondta volna magát. Vagy levele megengedte volna ezt a feltételezést. Minden levél „erről az oldalról” jött.

Bizonyára nem megfelelően fogalmazok, talán rossz nyomon járok, és roma olvasóimban az a benyomás támad, mintha én a roma ügyet szűkebb magyar ügynek gondolnám. Romák háta mögötti magyar ügynek. Holott arra törekszem, arra kellene törekedjek, hogy világos legyen, a roma ügy a magyaroknak párban kellene legyen a magyar ügygel a románknál, együtt kellene vitatnunk, illetve, mivel ők magyarok is, nemcsak romák, mi viszont nem vagyunk egyúttal romák is, a roma ügy természetesen roma ügy is volna, másként nincs értelme, abban a szűkebb értelemben, hogy a roma az rész. (Noha van a roma gondolkodásnak saját egyetemes eleme is, ez azonban a romák európai – nemzetek alatti, nemzetek közötti és nemzetek fölötti – létének a dimenziója. Mint ahogy a magyar ügynek is van, akar lenni egy meglehetősen mesterkéltné, tiszta magyar nézőpontja. A faji magyarságé, mely lehet hun, lehet sumer szellemiségű, és minél provinciálisabb, annál jobban kapaszkodik a szakralitásba.) És viszont a magyar ügy, a legáltalánosabb, a nemzeti közösségé, éppúgy téma volna a románknak, mint magyaroknak, és mint románknak egyaránt. Ahogy a nemzeti ügyet, a legáltalánosabbat, nem lehet ma már nem magyar-roma keretek közt értelmezni. Pontosabban, a nemzeti ügy ma ennek a sok népből, etnikumból, nemzeti-ségből eredő közösségnek az ügye, és éppen ez az egyik alapvonása. A honfoglalók is kevert nép voltak, ez tehát magától értetődő, noha folyton, újra és újra a szemlélet tárgyává és módszerévé teendő elem volna. Hiszen jelentése mindegyre módosul.

És hát ma ennek az elemnek változik a jelentése a cigány-magyar rész növekvő aránya, a cigány öntudat sosem látott új elemei, a cigány létforma sosem tapasztalt nagy drámái révén.

Nem érkezett levél a roma ügyet lényegében magyar ügyként (magyar elnyomásként, diszkriminációként, szegregációként) kezelő szakértői oldalról, a szokásosan liberálisnak minősített álláspont képviselőitől sem. Noha éppen alaptételük miatt ezt a magyar-magyar párbeszédet minden változatában vál-

lalniuk kellene. Hiszen a bűnjelek utáni nyomozás nem párbeszéd.

Következzék egy újabb levélcsokor:

Dr. Tohol Éva írta:

(..) a radikális jogvédők nagyon sokat ártnak. Az öcsémék, akik kénytelenek voltak elköltözni az évek során tűrhetetlenné vált állapotok miatt, azt mondták, odaköltöztetnék Lévai Katalint egy napra...

Korábban és is nagyon reméltem, hogy az oktatás hoz valami változást, most már nem annyira.

Egyetértek, a felelősség-elhárítás a legkárosabb, minden szinten!

Pálfi Zoltán levele:

(...) egyetlen sorát sem találok sértőnek, és egy komolyan gondolkodó cigány ember sem tarthatná annak, de ma már szinte annyira „újbeszélünk”, hogy teljesen nyilvánvaló dolgokat átnevezünk, körülírunk, kerülgetünk, csak mert a „PC” (politikai korrektség) diktatúrájában élünk, bár még talán annyira nem, mint az angolszász országok. Egy kis kerülőként elmondom, bár talán Ön is tud róla, hogy Angliában pl. ez milyen szánalmas mélységekig jutott. A korábban oly tradicionális céges karácsonyi partikat egyre kevesebb cégvezető meri „bevállalni”, nehogy megsértse az egyre több mozlim munkavállalója érzékenységét. És a nem mozlim munkavállaló érzékenységéről nem gondolkodik el senki? Olaszországban az elmúlt évtizedben tömegével betelepült és az olasz adófizetők pénzéből lakást, segélyt, munkát, oktatást, stb. kapott szomáliaiak követelik, hogy az állami iskolákban kerüljön le a feszület a falakról, mert „sérti az érzékenységüket”. Bolond, bolond világ, hová vezet ez?

Visszatérve a cigányokra, én is úgy gondolom, hogy csak és kizárólag az ő együttműködésükkel emelkedhetnek ki a jelenlegi helyzetükből. Mindenképpen a 21. századnak megfelelő munkához való hozzáállás és a tanulás iránti elkötelezettségük és elszántság az elsődlegesen fontos ebben. A meglévő előítéletek (amelyek kizárólag tapasztalatból táplálkoznak) és a hátrányos helyzetük mellett azt hiszem, hogy a többségi társadalom mégiscsak elfogadó, sőt támogató álláspontban van a cigányokkal kapcsolatban. Én személyesen is kifejezetten örülök azoknak, akik közülük be tudtak illeszkedni a társadalomba, iskolába járatják a gyerekeiket, keményen dolgoznak és megbecsülik azt, amiük van, sőt a sikereiknek szinte jobban örülnek, mint egy nem cigányénak, hiszen mindannyiúnk érdeke az, hogy ezek az

emberek közöttünk jól és otthon érezzük magukat, de mi is jól és otthon érezzük magunkat közöttük. Szerintem mindent a meglévő (vagy csak elképzelt) rasszizmusra, az emberekben mélyen meglévő (vagy csak elképzelt) intoleranciára nemigen szabad ráfogni, hiszen értelmét veszti, ha csak arra gondolunk, hogy mennyi becsületes fekete, arab, stb. orvos, mérnök, stb. él és dolgozik példamutatóan az országban, akiket abszolúte elfogadnak még a legkisebb falvakban élők is, ugyanígy elfogadják azt a cigány embert is, aki példamutatóan él mind a társadalom, mind a saját családja irányában.

A legfontosabb szerintem az, hogy legyen a lecsúszott és a fel sem kapaszkodott számára érték a tanulás és a munka. Amikor segélyekből több pénz haza lehet vinni, mint becsületes kemény munkával megkeresve (sokan dolgoznak minimálbérért), addig a munkának nem lesz meg a becsülete. Ránézve az ország állapotára, én bizony nem sajnálnám az adómat arra, hogy állami pénzen közmunkaprogramokat dolgozzanak ki, értelmet adva a milliányi szerencsétlen életének, büszkeséget adhatna, hogy lám én dolgozom, és hozzájárulok ahhoz, hogy ez az ország élhetőbb és szebb legyen. Százszor inkább erre költsek az adóforintjaimat, mint értelmetlen segélyekre, amely csak tovább generálja a szegénységet.

Ismét elmondanék egy angol példát, ahol vizsgálták a különböző rasszokhoz tartozó gyerekek iskolai teljesítményét. Sok fejben már gondolom ez a tény is

megütközést kelt, hogy rasszok alapján vizsgálják őket, pedig nyilvánvalóan mély társadalmi igazságokra lehet fényt deríteni ebből. 12-14 éves gyerekeket tekintve legjobban az ún. „oriental”, azaz kínai, koreai, japán gyerekek teljesítenek, ahol mély gyökerei vannak a tudás és a szorgalom tiszteletének. Jól teljesítenek még a fehér gyerekek és az indiai szubkontinensről származó bevándorlók gyerekei, ahol szintén érték a kemény munka és a tanulás. Sajnálatos módon nagyon hátul teljesítettek összességében az afrikai származású gyerekek, leghátul pedig a karibi gyerekek. Az érdekes dolog az, hogy 6-7 évesen még szinte teljesen együtt haladnak, igazi különbség rasszok szerint nem tapasztalható. A magyarázatot abban találják a 14 éves korukra sajnálatosan gyengén teljesítő fekete gyerekeknél, hogy az ő szocializációjukban, társadalmukban egyszerűen nem „cool” jó tanulónak lenni, iskolába járni, sokkal inkább elfogadottabb és „coolabb” az egyfajta szabadság, nem-törődömség, utcai bandákban való szerep(játszás). És itt látok párhuzamot az Ön által is megfogalmazottakkal, hogy ez a fajta szabadság a saját későbbi szolgáltságuk előszobája, hiszen itt dől el minden, hogyan indul valakinek az élete, mivel töltötte el a jövő építése szempontjából nagyon fontos tizenéveit. Ha valaki huszonevesen veszi észre, hogy a tanulás elmaradása miatt milyen nehéz helyzetben van a lehetőségeit tekintve a munkaerőpiacon, az nagyon, de nagyon rossz helyen tapogatózik, ha a többségi társadalom előítéleteiben keresi a hibát. Ezért nagyon fontos az, hogy a cigányság együttműködjön a segítő szándékkal, partner legyen a saját integrációjában, mert látniuk kell, hogy nem a többségi társadalomnak tesznek ezzel szívességet, hanem ez az egyetlen útja annak, hogy minden tekintetben egyenrangúak és egyenlő esélyeik legyenek. Azonban én úgy látom, hogy az állam is ludas, különösen a 2002 óta regnáló hatalom, mert amíg ezeket a szerencsétleneket ebben a nyomorban tudhatja, mindig lesz egy-egy ezer, ötezer, tízezer forinttal több, hogy a választások előtt bármilyen címen juttasson nekik belőle, hogy aztán azok a bizonyos szavazatok „jó” helyre kerüljenek. Míg egy dolgozó, büszke és iskolázott embernek már vannak esetleg komolyabb gondolatai a világról...

Sok mindenben egyetértünk. De itt-ott tovább finomítanék a megfogalmazásain. Amivel lehet, hogy relativizálásba bonyolodom, de hát

folyton abba bonyolodom úgy is (hiszen én csak errefelé látok reményt a tisztázásra). Nem gondolom, hogy a szocialista-liberális kormányzat a nyomorban érdekelt, mint ahogy az első polgári kormányunkról sem gondolom, pedig a cigányok tömegeinek állásvesztése abban az első négy évben vált végérvényessé.

A politikai korrektség kritikája is jogos, ugyanakkor magában véve az elv mégis csak egy társadalom önművelésének fontos és új találmánya.

Hogy a szomáliai menekültek az olasz iskolában a kereszt miatt zúgolódnak? Talán túlzás, én is méltatlankodom, de hát lehet-e tudni, ez az érzékenység nem azoknak a keresztnek az emléke-e, melyek cseppet sem a béke és barátság jelei voltak évszázadokon keresztül a világ messiájain. (Meg közeli tájain.) Hogy a mai kereszt közelebb van az eredetéhez, mint valaha, azt remélni lehet, de hogy sokáig volt távol, tán épp mint tékozló eszme, az tudható.

S hogy persze a szomáliaiak jöttek Olaszországba, és nem fordítva? Csak-hogy mégis csak először az olaszok mentek Szomáliába, és a legkevesebé sem a helyi istenek tisztelete végett.

A keresztény fehér ember értékrendje valaha csalétek is volt, a világ rabul ejtéséhez használták. Ennek az értékrendnek a mai változata ellenben olyan csapda lett, mely magát a túlélő kereszténységet, az euroatlanti kultúrát is fenyegeti. Lesz mit kibogozni gyermekeinknek.

Horvát Lajos:*

A cigányság problémáját nem lehet különválasztani a vidék gondjaitól! Lát-nunk kell, hogy a kettő szorosan összetartozik.

Minden baj forrása a tévesztés! A kollektivizálással kihúzták a talajt a parasztság lába alól, és odáig súlyosbodott a vidék állapota, hogy nincs és egyre kevesebb lesz a megélhetés lehetősége falun. Mindez a 23. jegyzetbe fűzött képről és a csatolt hozzászólásról jutott eszembe. Ha átmegyünk a határon Horvátország felé, mellbevágó a falvak közti kontraszt. Ott a családi gazdaságok megtartó ereje és a látható jólét, míg nálunk a fiatalok menekülése és a már látható szegényedés, pusztulás. Általános iskolai osztálytársaim többsége elhagyta a falut a városért. Ezért van oly sok roma a képen sok iskolában. (...)

Egy fontos dologról nem olvastam írásaiban!

A cigányság legfőbb problémája nem a szegénység, nem a nyomor vagy a tudatlanság vagy a lustaság. Az alkoholizmus a fő gond és újabban a drog.

Az alkoholizmust nem állítanám szembe a szegénységgel, a nyomorral és a tudatlansággal, hiszen édes testvérek. De ezzel együtt is igaza van, hogy beszélni kellene róla. S hogy gyakran magában akkora pusztító erő, hogy semmi meg nem állíthatja. Az alkoholizmus egy olyan pestis, melyet megtanultunk mosollyal, elismeréssel, megértéssel, szánakozással fogadni. Ez a járvány nem testi, hanem lelki úton terjed. Igyekszik a kultúra legmélyebb rétegeibe is beférkőzni, hogy onnan támadjon. Másfelől pedig a kultúrát veszített társadalmi csoportok mindig a legfertőzöttebbek, a legvédtelenebbek ezzel a kórral szemben. Ahol a kocsmá a templom, és ez manapság könnyen megeshet, ott valóban arat a halál, a betegség, a nyomor, a tudatlanság, a bűn. És ellenszere valójában nincs. Annál fontosabb volna tehát ellene védekezni. Csak hát az ivás magánügy, miközben az alkoholizmus minden következménye, szövődménye között.

Nagyivó társadalom vagyunk, nagy baj, hogy ebben ilyen szoros az összhang magyarok és cigányok között. (Ez sem véletlen persze.) A sok alkoholista magyar sok egyéni tragédia. A magyar társadalom azonban ettől még nem rendül meg, ha súlyos teherrel is ez a sok egyéni veszteség. A zárt, munkából kihullott romák roncsolt, mentálisan védtelen közösségeiben jelen levő alkoholizmus azonban hatékonyabb, az egész közösséget uralja, betegíti, a nem ivókat is.

És sajnálom azt, ahogy korábbi levelére reagáltam. Nem tudom, hogy lett a hangom merev, hideg és elutasító. Meglehet, nem találok a személyes megvitatás hangját. Szerepelek, úgy látszik, pedig ahogy mások szerepeit is szóvá teszem, igyekszem megszabadulni a magaméitól is. De hát persze aki szétszaladt utakat kötne össze, feloldaná, áthelyezné a torlaszokat, hogy megindítsa a szellemi forgalmat, néha annak is le kell cövekelnie valahol.

Most épp a roma ügyben nagy hét volt, csütörtökön a Magyar Narancs Miczura Mónikát mutatta a címlapon, belül nagy riport Zsigó Jenővel, a Roma Parlament elnökével, hetek óta megy az *Iszka utazása* című film a mozikban, a Budai Várban kortárs roma képzőművészeti kiállítás, a *Casting mindent* bemutatták szerdán, főszerepben Oláh

* A név álnév.

Kép Gilvánfa templomáról a falu honlapján

Ibolya, szombaton Debreczeni Józsefnek volt nagy cikke a Népszabadságban a hibás romapolitikákról, a roma integráció kudarcát jelző kutatói beszámoló egy hetes nagy sajtóvisszhangját szombaton Szénási Sándor majd György Péter elemezte a Kossuth Rádióban, s végül a Gój Motorosok felhívása a roma szegénység ügyében slágertéma lett a hírügynökségeknél. És sok száz hozzászólást keltő vitát indított a saját honlapjukon. A Kurucinfó mélyen elítélte a Gój Motorosok „behódolását”.

Miközben a kis román-magyar cigányfiú a főváros közepén alázta meg az európai kultúrát, 12 éve alatt minden lelki szörnységet összeszedett, amit csak talált ezen a tájon. Odébb néhány sarokkal egy középiskolás (alighanem cigány) ifjú halálra verte egyik osztálytársát. Marcaliban pedig egy (meglehet részeg cigány) férfi megpróbált megérőszakolni egy idős asszonyt. A hírekben persze nincs cigányozás, a cigányt rendes sajtótermék nem mondja, írja le, legfeljebb hagyja, hogy kiderüljön. Bűnhöz származást kötni bűn.

Viszont bűn forrásait elfedni, az meg végzetes hiba.

Kiderült, cigány asszonyunk malacokat nevel, egy elpusztult már, de kettő még jól van. A kukákat járta végig pénteken, hogy a száraz kenyeret összeszedje az állatoknak. Ez a két kis újévi malac hozhatna sok-sok szerencsét.

29.

Az olaszliszakai tragédiának fordulatot kellett volna hoznia a magyar közéletben, a magyar közgondolkodásban, s ez által a magyar társadalomtör-

ténetben. Sajnos azonban a magyar elit egészen mással volt elfoglalva. Épp dúlt egy kormányzati válság, és Olaszliszka csak egy zavaró epizód lett, nem lehetett igazán jól hasznosítani a folyó politikai csatában, senki nem vette tehát komolyan. Még a köztársasági elnöknek sem volt erre bátorsága. Persze, még ha eszébe is jutott volna, hogy dolga volna a köztársaságot ért tragikus támadás ügyében helytállni, nem remélhette, hogy akkor és ott bárki megérti, mit tesz.

Mert akkor és ott mindenki aszerint ítélte meg éppen mindent, hogy erősíti-e vagy tovább zilálja a kormány ostromlott és eléggé meggyengülni látszó állásait.

Felfüggeszteni a kormányzat elleni ostromot, vagy éppen addig hátrálni, kormányzati oldalról gyengének mutatkozni, amíg a tragédia közösen meg nem tárgyalhatóvá válik, ez – ma is még jól érezhető, hogy milyen – képtelenség lett volna. Ez azonban semmi más nem jelent, mint hogy olyan messze volt az ország közléte az ország valódi problémáitól, amennyire abszurdnak és valószínűtlennek tűnik a korabeli közfigyelem. A közös megrendülés és fordulat. Alighanem annak idején még álmában sem gondolt arra közszereplő, újságírótól politikusig, hogy netán most volna fontosabb dolguk, mint megmenteni a koalíciót illetve hogy elveszejteni. Hogy semmi nincs, ami fontosabb lehet a társadalmi békénél. És Olaszliszka ez a béke komolyan veendő, halálos fenyegetést kapott. A politikai játszótérről nem figyeltek. Sajnos az írók, orvosok, mérnökök, kereskedők, bankárok informatikusok és más jóemberek sem gondolták, hogy volna tennivalójuk. Túl kevesen voltak Olaszliszka a temetésén, hogy más feltételezhetnénk. Annyira

kevesen, hogy mintha Szögi Lajosnak kellett volna restelkednie, hogy ilyen felfordulást okozva halt meg.

Emlékszem, a sajtó balliberális részében egy Magyar Nemzetbeli dühös, keserű, vad, cinikus publicisztika érdekesebb volt, nagyobb felzúdulást keltett, érthetően, hiszen tisztán az ellenfél hangja volt, mint maga az esemény.

Ráadásul most már azt gondolom, hogy azok a könnygázszagú hónapok valamilyen furcsa módon (ezen a kapcsolaton meglehet hamarosan senki sem fog csodálkozni, annyira evidens lesz), közvetve, vagy éppenséggel nagyon is közvetlenül, maguk is előidézői voltak az eseményeknek. Legalább abban az értelemben, hogy az általános fejetlenség, a közéleti pánik hangulat, az elszabadult indulatok okoztak olyan vákuumot, hogy a gyűlölet, a bosszú szelleme a palackból könnyedén kiszusszant.

Olaszliszka azonban mégis helyet követel magának a magyar köztörténetben, és nemcsak mint rendkívüli bűneset. Mivel nem az észhez térés, hát akkor az ész elvesztésének (meglehet végeztes) útjára való rátérés jelene volt ez. Az úttévesztés jeles pillanata lett, a fel nem ismerés, a meg nem értés fájdalmas jelene.

Én igazán annak a férfinak a magatartását tartom adekvátnak, aki az olaszliszakai emlékkoncerten örjögve a saját arcát tépte, hogy mit tesznek velünk magyarokkal. Örjögésében benne volt az a kétségbeesett felismerés, hogy hát ezt nem látják, nem értik, nem fogják föl. Hihetetlen és valószínűtlen, hogy az igazság képviselete milyen mélyre tud csúszni. És hogy ebből mennyi bajunk lesz, az sejtethető.

Mindaz, amit a Magyar Gárda, a Gój Motorosok, a Nemzeti Őrsereg ma jelent, közvetlen következménye az elmaradt közéleti fordulatnak. Olaszliszka a korlátlan és határtalan etnikai gyűlölet és szorongás kirobbanása volt. Annak a félig igaz és félig hamis vádnak az ideológiai robbanása, hogy a romákat elnyomta és cserbenhagyta az ország. (Ebből a cserbenhagyás jórészt igaz, az elnyomás egyáltalán nem. Amit nagyon is jól szemléltet, hogy a gyilkos közösség épp se igazán elnyomottak, se igazán cserbenhagyottak nem tekinthető, nekik az ideológia épp elég volt ahhoz, hogy törvényen és társadalmon kívüli jogokkal ruházzák fel magukat. A hamis etnika önértet lázadó volt. Az ellen keltek föl, amit úgy szokott fogalmazni Zsigó Jenő, hogy népirtás folyik a cigányság ellen. Hogy ne volna efféle népirtó bűnökkel szemben minden jogos? Hogyne volna természetes a bosszú?)

Olaszliszkán az a bomba robban föl, amit a roma nyomorúságból segített gyűrni az antirasszista butaság, előítéletesség, félelem, szorongás.

Ezek a szervezetek pedig erre a gyűlöletre válaszolnak a maguk módján. Én azt mondom, hogy kultúrátlan, bármennyire is meghökkentő lehet ez, hiszen még csak ijesztegetéssel próbálkoztak. Nemhogy fasiszták lennének, pillanatnyilag ők maguk sem tudják, hogy kicsodák. Nagy a szájuk, de nem feltétlenül szeretnének fasiszták lenni. Ezért masíroznak. Ezért alakítanak nyilvános szervezeteket. Ideológusaik, támogatóik egy része persze pontosan tisztában van azzal, hogy veszedelmes politikai-ideológiai határok közelében járnak, ők maguk azonban még törvénytisztelők volnának, noha tetszik nekik a játék, hogy félelmet keltenek. De még korántsem bátrak és elszántak az erőszakra. Pezseg a vérük, de még egyelőre az interneten és a kamerák előtt vadulnak. És az egyenruha valójában inkább még moderálja őket, mint felszabadítja a gátlásaik alól. Ez még szabadidős kísérlet. Még van hátszázuk, még van igazi privát életük és személyes vesztienvalójuk. Még egyaránt lehetnek a demokrácia harciaskodó, nyers kritikusi és ádáz ellenségei is.

A birkatürelművé, birkaeszűvé és nyájszeművé formálódott magyarok unokái, gyermekei. Jobbfele öntudatra vágyakozó új nemzedék. De hát mégiscsak a karám körül nőttek fel, az a horizont. Mintha megkerült birkák volnának olykor.

Másfelől pedig az eltékozolt, az elvesztegetett, az elcsalt szabadság gyermekei, leromlott, tartásukat veszített iskolákban nőttek föl, korrump, ügyeskedéstől lihegő, csalódott, hazug politikától büzlő, kedvetlen társadalomban váltak felnőtte.

Ezekkel a fiatalokkal a magyar köz-társaság új nemzedéke került politikai szerepbe, olyan nemzedék, amelyik nem a tanárok, ügyvédek, orvosok, pártmunkások, pártvállalkozók serege, nem egy elvetélt értelmiségi had, hanem egy lecsúszott Magyarország gyermekei, akik csak magukra számíthattak, sem gondolatokat, sem vagyont, sem kapcsolatokat nem örököltek.

A diszkóban ébredtek magyarságukra, a napi átverések tették őket filozófusokká, a bányatavak adták a távlatokat, van szakmájuk, de annak a kultúrája sem a kultúrájuk, igazából Wass Albert is túl nehéz nekik, a *Blikk* és a nemzeti rapp nyelvét keverik. Élnek, amiből lehet, alkalmazkodnak, mert muszáj, és egyre dühösebbek.

És látszik, hogy nyers kiállásuk tesz-zik a rezignált, tanácstalan, összezavarodott, megcsalt és csalatkozott polgár-nak. De még nincsenek cimboraságban, még nem kötöttek szövetséget.

Magyarországon sajnos a népi politizálásnak az a hulláma, ami fogékony közembereket emelt volna a közképviselői szerepekbe, nem zajlott le, az értelmiség vitt mindent. Ezek a szervezetek azonban nem értelmiségi vállalkozások. Még akkor sem, ha megszűletésükhöz akadtak csalódott politikai, ideológiai kalandorok. A Magyar Gárda az ifjú Magyarország autonóm önszerveződése.

Sírhatunk.

Nyilvánvaló volt, hogy a társadalmi önszerveződést nem lehet a végtelenség elhúzni, elcsalni, meghamisítani, elfojtani.

De ez most már majdnem mindegy.

Ma, az év kezdetén a kormány a konszolidációban hisz, és viszolyogtatóan hamis minden mondata, gesztusa, az ellenzék a népszavazásra készül, és szüntelen acsarkodása végtelenül kiabrándító.

A valódi országban pedig szervez-kednek a hadak, lesznek újabb felvonulások, zajlik a szellemi felfegyverkezés, bizonyára a fizikai is. És nem újnácik kis fenekedő hadai ezek, teljes és aligha-nem gyakran szándékos félreértés tehát fasisztázni, hanem frusztrált magyar fiatalok sokasága, akik a szabadsággal sem nemzetet, sem kultúrát, sem demokráciát, sem mindennapi biztonságot, sem megélhető perspektívát nem kaptak, akik olyannyira más országot látnak maguk körül, mint amellyikkel a hatalom körei vannak elfoglalva, hogy honfoglalásra készülnek, belső honfoglalásra és honalapításra. Gyakran durvák, közönségesek, gyűlölködők és kultúrátlanok, nekik ez a fegyver adott. Ezt a fegyvert adtuk a kezükbe. A köztársasági elnök nem állt szóba velük. Ezzel is csak azt erősítette, noha aligha tehetett mást, hogy ez nem az ő köztársaságuk. Ahogy persze a cigányoké sem.

Pestről nézve olyan, mintha a szegény cigányokat bekerítenék, és az apartheid dülne nálunk. (Ahogy György

Péter fogalmazott a rádióban nemrég.) Vidékről nézve pedig olyan, mintha faluról falura foglalják el a cigányok az országot. És voltaképp mindkét leírás igaz, mindkét álláspontot komolyan kellene venni, ám az a közös tévedése a két szemléletnek, hogy valami ármányt feltételeznek, és ez a két álláspontot összehétközthetlenné, egymás ellenfeleivé teszi. A jogvédő humanizmus az elcsalt, cinikus cigánypolitika ideológiájának látszik, és az is lesz, ha nem vigyáz. És nem vigyáz. Ahogy a jogos nemzetféltség meg faji gyűlölködésnek látszik, és könnyen bele is sodródhat. És sodródik.

És akkor nincs több szó.

Volt róla a napokban egy film a tévében. Hogy nem sikerült karriert csinálnia, noha elkészült végre lemeze, de azért csak vezet a pesti villamosokat. Falujabelieknek azért így is ő az üdvöske, akit megismert ország-világ, aki azért csak meg-megjelenik olykor a tévében is.

Emlékezetes jelenet volt a Megasztárban Varga kiesése, mindenki sírt, mint a záporosó, s ezúttal valódi sírás volt, megértették, meg lehetett érteni, hogy ez a kedves, mosolygós, eléggé mackós fiatal cigány férfi tényleg a vágy villamosáról száll vissza mindjárt az igazira, a nyikorgósra, a zakatolásra, a küszködésre. A csillogóról a kopott sárgára. S hogy ez valójában nagyon is rendjén van. Varga István maga volt a mese. És erről a nagyon fontos meséről egy jóra való film készült. Mindenki lát-hatta, aki délelőtt, adott félóránban kapcsolgatta ide-oda a tévét, és így ráakadt, mert egyébként a film a műsorúságban nem volt feltüntetve.

Ezt a filmet nézve egymás vállán sírdogálhattunk volna egy kicsit, rossz cigányok és rossz magyarok, pláne akkor, amikor az ősz, csöpp néni, az egykori szomszéd kapta a keze közé a Pistit, ölelte, mintha az unokáját, a rég nem látott gyermeket, hogy anyád, hajh, folyton nálunk volt, segített vagy jött valamiért. Hogy mennyire örülök, hogy látlak még egyszer.

De ez az élmény valahogy annyira tiltva van, mintha tiltva lenne.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenfelét mindenfelé, az Alföldtől, a Hajdú-Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában *Iskolapróza Egy szabad iskola problémái* című könyve, majd *Kiütkeresők. A cigányok iskolai reményei* címmel 2009-ben jelent meg szociográfiája a *Magyarország felfedezése* sorozatban. Szerkesztette a *Tani-Tani* című alternatív pedagógiai folyóiratot, s *Iskolakép* címmel volt egy rövidéletű sajtó folyóirata. Jelenleg a monori Kossuth Lajos Általános Iskola tanára. 2013 áprilisától az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője.